

1. Про стимулювання розвитку регіонів: Закон України // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2005. – №51. – ст.548.
2. Игнатов В.Г., Бутов В.И. Регионоведение и управление. – М.: Тесса, 2000. – 416 с.
3. Коломійчук В.С., Шевчук Л.Т., Шульц С.Л. Стратегічні засади соціально-економічного розвитку регіону. – Тернопіль, 2002. – С.71-72.
4. Лексин В.Н., Зшивальників А.Н. Держава й регіони. Теорія і практика державного регулювання територіального розвитку. – М.: Едиториал, 2003. – 368 с.
5. Лексин В., Зшивальників А. Реформи і територіальний розвиток. Депресивні території: колишні проблеми й нові варіанти їхнього рішення // Економічний журнал. – 2001. – №9. – С.41-47.
6. Трансформація структури господарства України. Регіональний аспект / За ред. Г.В.Балабанова, В.П.Нагірної, О.М.Нижник. – К., 2003. – 341 с.

Получено 01.09.2009

УДК 330.322.014

В.І.ОСПІЩЕВ, канд. екон. наук, В.Е.ЛУК'ЯНЧЕНКОВА

Харківська національна академія міського господарства

ДО ПИТАННЯ ДОЦІЛЬНОСТІ ІНВЕСТИВАННЯ В ЗАПАСИ НА ПІДПРИЄМСТВАХ БУДІВЕЛЬНИХ МАТЕРІАЛІВ

Розглядається необхідність формування інвестицій у запаси готової продукції. Пропонується сучасна концепція причин вкладень прямих інвестицій у збут готової продукції.

Рассматривается необходимость формирования инвестиций в запасы готовой продукции. Предлагается современная концепция причин вложений прямых инвестиций в сбыт готовой продукции.

The necessity of capital investment formation in the form of ready-made produce stock is being considered. The modern conception of direct capital investment into the ready-made produce sale is suggested.

Ключові слова: запас, маса товарів, готова продукція, збут, інвестиції.

Сьогодні склалась ситуація, що підприємства працюють не на повну потужність, тому необхідно науково обґрунтувати найбільш доцільні розміри запасів готової продукції та раціонального вкладення інвестицій в запаси підприємства для досягнення найбільшої ефективності виробництва. Доцільно встановити рівень запасів готової продукції можна лише за наявності науково обґрунтованих норм запасів. Основна вимога до норми запасу полягає в тому, щоб вона забезпечувала безперебійність відвантаження готової продукції та інвестицій. Вирішення цієї проблеми є одним з головних економічних завдань.

У даний час питанням інвестування в запаси готової продукції підприємства в економічній літературі сьогодні приділяється багато уваги, однак існуюча інформація найчастіше має уривчастий і суперечливий характер [2, 6, 7].

Процес виробництва і відтворення вимагає, щоб відома маса товарів (засобів виробництва) постійно знаходилася на ринку і, отже, складала запас [1].

Запас існує у трьох формах: у формі виробничого капіталу, у формі фонду індивідуального споживання і у формі товарного запасу або товарного капіталу. Коли збільшується запас в одній формі, тоді запас в іншій формі відносно зменшується, хоча за своєю абсолютною величиною він може одночасно зростати у всіх трьох формах. Разом з тим у кожній окремій галузі виробництва необхідно нарощувати масу продукту, що знаходиться на ринку у вигляді товару або шукає збуту, тому що зростає маса капіталу, фіксованого на більш-менш тривалий час у формі товарного капіталу. Отже, збільшується товарний запас підприємства. “Без товарного запасу неможливо товарне обертання” [1]. Тому “розміри запасу повинні бути більше, ніж середні розміри продажу або середні розміри попиту. Інакше неможливо буде покрити перевищення попиту над його середнім розміром. З іншого боку, запас повинен постійно відновлятися, тому що він постійно витрачається. Сам виробник намагається мати на складі товарний запас у розмірі, що відповідає середньому попиту на його товар, щоб усунути безпосередню залежність від виробництва і забезпечити собі постійне коло покупців” [1].

Такої ж думки про сутність запасів підприємства дотримуються й інші автори. Товарний запас – це маса товарів, призначених для наступного продажу, що знаходяться у сфері обертання, у процесі переміщення від виробництва до споживача» [2].

Таким чином, з викладеного вище випливає, що товарні запаси створюються у товаропровідній мережі (на великих дрібнооптових базах постачання, у фірмах, магазинах і т.п.), яка одержує готову продукцію від підприємств-виробників у транзитних кількостях і поставляє її споживачам у невеликих обсягах звичайним вантажним автотранспортом. Необхідність наявності товарних запасів обумовлена тим, що є певне коло промислових підприємств, які значно віддалені від підприємств-виготовників і від залізниць або які витрачають матеріальні ресурси у невеликій кількості. Їм економічно доцільно завозити ці матеріальні ресурси не залізничними вагонами, а автомобільним транспортом з баз постачання у невеликих обсягах [3].

Запаси – це резервування ресурсів для забезпечення безперебійності виробництва і обертання, зниження небезпеки виникнення простоїв. Існують розрахункові норми, яким відповідають нормативні запаси. Запаси вище цих норм називають наднормативними [4]. За даними Держкомстату України на початок 2007 р. в запасах товарно-

матеріальних цінностей утримувалося 22,8% усіх оборотних коштів підприємств [5].

Товарні запаси відносять до оборотного капіталу. Під капіталом тут розуміються капітальні вкладення матеріальних і грошових коштів в економіку, у виробництво, або інвестиції [4]. Поняття «інвестиції» (від *англ.* investments) не рівнозначне поняттю «капітальні вкладення», що відображене в Законі України «Про інвестиційну діяльність» (прийнятий 18 вересня 1991р., зі змінами і доповненнями від 10 грудня 1991р., 5 березня 1998р. і від 21 травня 1999р.). В ст.1 цього документа інвестиціями названі всі види майнових і інтелектуальних цінностей, вкладених в об'єкти підприємницького та іншого видів діяльності, в результаті якої виникає прибуток (дохід) або досягається соціальний ефект. Під цінностями розуміють:

- грошові кошти, цільові банківські вклади, акції та інші цінні папери;
- нерухоме майно (будинки, споруди, устаткування та інші матеріальні цінності);
- майнові права, що впливають з авторського права, досвід та інші інтелектуальні цінності;
- сукупність технічних, технологічних, комерційних та інших будинків, навичок і виробничого досвіду, оформлення у вигляді технічної документації, необхідних для організації того чи іншого виду виробництва, але не запатентованих («ноу-хау»);
- права користування землею, водою, ресурсами, будинками, спорудами, устаткуванням, а також інші майнові права.

Таким чином, поняття «інвестиції» містить у собі, крім капіталовкладень, виробничі витрати на придбання прав промислової власності, сучасних технологій, устаткування, «ноу-хау», а також витрати на просування нового продукту на ринок та ін. Інвестиції в запаси – це зміна розмірів складських запасів у держави, підприємства або домашнього господарства. Останні охоплюють економічні об'єкти й процеси, що відбуваються там, де постійно проживає людина, родина. Інвестиції в запаси можуть вкладатися в основні й допоміжні матеріали, незавершену й готову продукцію [4].

До внутрішніх джерел надходження інвестицій відносяться власні засоби підприємства (прибуток і амортизаційні відрахування), заощадження населення, бюджетні асигнування (з державного і місцевого бюджетів), довгострокові кредити і позики (державні й комерційні).

Зовнішніми джерелами є прямі іноземні інвестиції. Сюди входять іноземні кредити і позички (в тому числі під гарантії держави). Так, у роботі [6] був проведений моніторинг, який показав, що через конку-

ренцію і фінансово-економічну кризу значна частка оборотних коштів у гранітних кар'єрах України на початок 2009 р. була «заморожена» саме в запасах готової продукції. Крім цього, було виявлено, що в гранітних кар'єрах гостро відчувається дефіцит власних оборотних коштів, одержати які із внутрішніх джерел підприємства сьогодні малоймовірно. Що стосується зовнішніх джерел, то попит на унікальні види гранітів України в іноземних державах існує, але даним джерелом надходження прямих іноземних інвестицій нерудна промисловість майже не користується. Справа може покращитися, якщо оживуть зовнішні ринки. Але валюти не вистачає навіть на повернення зовнішніх боргів – це 100 млрд. дол., а іноземних інвестицій Україні 2009 р. чекати не приходится [7].

Серед причин незадовільного одержання прямих іноземних інвестицій в Україну слід виділити:

- 1) низький міжнародний рейтинг країни;
- 2) перешкоди на шляху ліберального інвестиційного законодавства;
- 3) девальвація гривні.

Сьогодні гривня – друга у світі за девальвацією. Її курс упав на 42%. Нагадаємо, інфляція в Україні за підсумками 2008 р. склала 22,3%, що є рекордно високим показником після 2000 р., коли інфляція досягла 25,8% [5].

Серед рекомендацій іноземних інвесторів для припливу прямих іноземних інвестицій в Україну слід виділити наступне:

- необхідно забезпечити право власності на землю, рівноправну участь іноземців у приватизації;
- забезпечити правові гарантії, особливо при оподатковуванні, зменшення зборів.

Нами проведений аналіз за допомогою експертних оцінок, який дозволив виявити фактори, що впливають на надходження в Україну прямих іноземних інвестицій, вкладених безпосередньо у виробництво і збут, а також залежність обсягу інвестицій від реальної процентної ставки, оскільки чим вище ставка відсотка, тим менше попит на інвестиції в запаси готової продукції.

На перше місце експерти поставили рівень інфляції (що мав найменшу суму рангів). Другий за силою впливу фактор – економічна політика і кон'юнктура. На третьому місці – проникнення інвестора на великий внутрішній «ринок продавця». На четвертому місці, на думку експертів, стоїть фактор законодавства. На п'яте місце експерти поставили наявність адміністративних і митних бар'єрів [7].

Учені США дійшли до висновку, що якби вдалося поставити під контроль 75% коливань рівня інвестицій у товарно-матеріальні запаси,

економіка цієї країни не випробувала б ні однієї з післявоєнних рецесій, під час яких ціни, обсяги виробництва і прибутку падали, а безробіття росло [8].

Дотепер завдання встановлення оптимістичних норм запасів готової продукції у гранітних кар'єрах України не вирішене. Більшість пропозицій вчених і практиків залишилися нереалізованими, оскільки важко визначити, яке ж саме коливання рівня запасів припустимо для кожного суб'єкта господарської діяльності.

Керівництво гранітних кар'єрів зацікавлене в тому, щоб запаси готової продукції, з одного боку, були мінімальними, а з іншого – достатніми для забезпечення випадкового попиту споживачів. Успішна реалізація цього завдання пов'язана з оптимізацією товарно-матеріальних цінностей. Структура матеріальних запасів тільки тоді буде оптимальною, коли досягається раціональне співвідношення між усіма видами запасів, а саме виробничими запасами готової продукції у постачальників і на складах постачальницько-збутових фірм. Формування оптимальних норм запасів вимагає встановлення гнучкої системи маневрування матеріальними ресурсами, впровадження комплексу заходів з управління матеріальними запасами. Для організації комплексу заходів необхідно науково обґрунтувати й визначити найбільш доцільні розміри запасів різних видів матеріальних ресурсів і економічно зацікавити менеджерів гранітних кар'єрів у дотриманні оптимальних величин запасів. Оптимальною з економічної точки зору нормою запасу готової продукції буде така, при якій витрати на її утримання будуть рівні або менше втрат утрачених можливостей через відсутність у визначений момент гранітної продукції на складі.

Завдання управління запасами готової продукції полягає у виявленні оптимальних значень рівня запасів конкретних типосортрозмірів на складі. Особливість такого завдання полягає в тому, що зі збільшенням рівня запасів, з одного боку, зростають витрати на їхнє збереження, але з іншого – зменшуються втрати від дефіциту готової продукції.

Витрати на збереження запасів гранітної продукції, як правило, мають постійний характер. При наявності дефіциту готової гранітної продукції на складі існують три види змінних витрат:

- витрати в зв'язку з невиконанням замовлення;
- витрати в зв'язку з утратою збуту;
- витрати в зв'язку з утратою замовника.

Для гранітного кар'єра важливо, щоб оцінка даного виду витрат була якнайближче до суми витрат, що могли б мати місце в дійсності. Звідси доцільно оцінювати вищевказані змінні витрати, які потрібно

мінімізувати. Тому цільову функцію можна записати у вигляді:

$$Z = f(X_1 X_2 X_3 \dots X_n) \rightarrow \min.$$

Функція інвестицій має вигляд [7]:

$$I = e - dr,$$

де I – інвестиційні витрати; e – автономні інвестиції, що не залежать від процентної ставки, а визначаються зовнішніми економічними факторами, наприклад, запасами граніту в кар'єрах і т.п.; d – емпіричний коефіцієнт чутливості інвестицій до динаміки процентної ставки; r – реальна процентна ставка (вартість позики засобів у банку).

Вкладення інвестицій у запаси готової продукції важко прогнозувати, оскільки вони залежать від багатьох змінних факторів. Це можуть бути успіх або невдача в реалізації нових гранітних виробів, змін у податкових і процентних ставках, рівня інфляції, політичних рішень щодо стабілізації розвитку економіки і т.п.

Основні причини, що сприятимуть створенню запасів готової продукції на складах виробників, наступні:

- Можливість коливання попиту. В умовах ринку прогнозувати попит конкретних виробів з граніту складно. Якщо не мати потрібного розміру товарного запасу, можлива ситуація, коли реальний попит не буде задоволений, тобто виникнуть втрати від дефіциту.
- Необхідність здійснення ритмічного відвантаження готової продукції. При недостатніх розмірах запасів кар'єр не може задовольнити випадковий попит споживачів, а за допомогою великих запасів будуть втрати від іммобілізації.
- Імовірність порушення встановленого графіка постачань. У цьому випадку товарний запас необхідний для того, щоб не зупиняти виробничий процес у споживача.
- Спрощення процесу керування гірським виробництвом. Мова йде про створення запасів гірської маси в кар'єрах на різних стадіях виробничого процесу. Наявність цих запасів дозволяє знизити вимоги щодо погодженості виробничих процесів на різних ділянках, а отже і витрати на організацію процесів управління.
- Спекуляція. Ціни на готову продукцію можуть різко підвищитися, тому менеджери підприємства, які передбачали це зростання, іноді створюють спекулятивний запас з метою одержання прибутку.
- Необхідність створення оптимальних запасів готової продукції в кар'єрах викликана ритмічністю її відвантаження, а також поліпшенням використання вагонів, автотранспорту, прискоренням оборотності оборотних коштів.

1.Маркс К. Капитал. Критика политической экономии. Т.2. Кн.2. Процесс обраще-

ния капитала / Под ред. Ф.Энгельса. – М.: Политиздат, 1978. – 648 с.

2.Радионов А.Р., Радионов Р.А. Логистика: Нормирование бытовых запасов и оборотных средств предприятий. – М.: Дело, 2002. – 416 с.

3.Райзберг Б.А., Лозовский Л.Ш., Стародубцева Е.Б. Современный экономический словарь. – М.: ИНФРА - М, 1996. – 496 с.

4.Статистичний щорічник України за 2006 рік / Державний комітет статистики України. – К.: Консультант, 2007. – 551 с.

5.Яценюк А. Политика стоит дорого, а быть президентом в нашей стране не легко // Аргументы и факты в Украине. – 2009. – №5. – С.3.

6.Оспишев В., Антоненко Т., Пруненко Д., Лукьянченкова В.Е., Иткин А. Жиликова Е. Факторы влияющие на иностранные инвестиции // Экономика Украины. – 2002. – №4. – С.35-40.

7.Цимбалюк О. Теорія інвестицій в сучасній макроекономіці // Матеріали міжнар. наук.-практ. конф. «Стратегічні напрямки підвищення економічної ефективності реалізації інвестиційних будівельних проєктів в умовах трансформації економіки України до ринкових відносин». – Харків: ХНАМГ, 2008. – С.89-91.

Отримано 01.10.2009

УДК 711.455

С.В.ШЕШУКОВА

Київський національний університет будівництва та архітектури

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ УМОВИ ЯК ФАКТОР РОЗШИРЕННЯ ОБСЛУГОВУЮЧОЇ СФЕРИ

(на прикладі курортно-рекреаційних зон Азово-Чорноморського регіону)

Розглянуто соціально-економічні фактори, що впливають на розвиток як сфери курортно-рекреаційного обслуговування, так і курортної галузі взагалі, досліджено та проаналізовано умови, за яких дана сфера діяльності може відігравати важливу соціально-економічну роль для регіону.

Рассмотрены социально-экономические факторы, влияющие на развитие как сферы курортно-рекреационного обслуживания, так и курортной отрасли в целом, исследованы и проанализированы условия, при которых данная сфера деятельности может играть важную социально-экономическую роль для региона.

In the article have been considered socio-economic factors, which influence on development of both sphere of health resort and recreational service and resort industry in whole; there were investigated and analyzed terms under which this sphere of activity will be able to perform an important socio-economic function for the region.

Ключові слова: курортно-рекреаційна галузь, Азово-Чорноморський регіон, система обслуговування, сфера послуг.

Курортно-рекреаційна та туристична галузь за визначенням багатьох фахівців являє собою специфічну індустрію, що охоплює безліч сфер діяльності, які тісно пов'язані між собою та залежать одна від одної [1, 2]. Ця галузь сама є сферою обслуговування, тому що вона спрямована в першу чергу на надання громадянам послуг щодо їх відпочинку, оздоровлення та лікування на основі використання природно-